

AZ AUSZTRIÁBA IRÁNYULÓ MUNKAVÁLLALÁSI CÉLÚ MIGRÁCIÓ A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓBAN

Horváth Veronika

Absztrakt

A gazdasági válság és a munkaerőpiaci korlátozások feloldását követően a Magyarországról induló migrációs folyamatok felerősödtek. A tartósan elvándorlók mellett ma már az átmenetileg külföldön tartózkodó és a külföldre ingázó munkavállalók száma is jelentős, főként az ország nyugati részén Ausztria irányába. Az osztrák munkaerőpiacon a külföldiek iránti folyamatos kereslet, illetve a magyarországinál jóval magasabb osztrák bérek komoly szívó hatást gyakorolnak a szakképzett magyar munkavállalókra, ami a térségben aggasztó mértékű munkaerőhiányt és árfelhajtó hatást eredményezett.

Jelen tanulmány a Munkaerő-felmérés 2003-2017-es adatai alapján mutatja be a Nyugat-dunántúli régióból Ausztria irányába történő munkavállalási célú ideiglenes vagy ingázó jellegű mozgásokat, és az osztrák telephelyen dolgozók szociodemográfiai jellemzőit, továbbá 8 határmenti település polgármesterével készült interjúk vizsgálat eredményei alapján a határon átvélő mobilitás kedvező és kedvezőtlen hatásait ismerteti.

Kulcsszavak: migráció, ingázás, Ausztria, munkaerőpiac

Bevezetés¹

A nemzetközi migráció az elmúlt évtizedben egyre gyakoribb jelenséggé vált, így trendjeinek, illetve politikai és gazdasági következményeinek elemzése kiemelt figyelmet kap. A magyarok nyugatra áramlása a kétezres évek második felében kezdett fokozódni, majd az osztrák és német munkaerőpiac megnyitását (2011. május 1.) követően határozott lendületet vett. A TÁRKI Magyar Háztartás Monitor és *Omnibusz adatfelvételek* eredményei 2012-ben minden korábbinál magasabb migrációs potenciált mutattak (19%) (Sík, 2012; Sík, 2013), a magyarok külföldre vándorlása 2013-ra meghaladta az évi 100 ezer főt (Blaskó – Gödri, 2014; Gödri, 2015), 2016-ban pedig becslések szerint a 15–74 éves népesség 2%-a tartózkodott külföldön (Sík – Szeitl, 2016).

¹ A kutatás, amelyre a tanulmány épül az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült. A tanulmányhoz fűzött értékes megjegyzéséiért és az adatelemzésben nyújtott segítségéért köszönettel tartozom témavezetőmnek, Dr. Gödri Irénnek, a KSH Népeségtudományi Kutatóintézet tudományos főmunkatársának.

Ausztria a magyarok számára mindig fontos migrációs célországának számított, ami főként a történelmi háttérből adódó, részben nyelvi kötelekekből, valamint a földrajzi közelségből és az ezzel járó előnyökből adódik. Ez a szomszédos helyzet lehetőséget teremt az ingázó jellegű munkavállalásnak és a cirkuláris migrációnak, de a letelepedés szempontjából is előnyös. (Blaskó – Gödri 2014) Az Osztrák Statisztikai Hivatal (Statistik Austria) adatai alapján a 2017-ben Ausztriába vándorló magyarok száma meghaladta a 13 ezer főt, összességében pedig ebben az évben közel 64 ezer magyar állampolgár, majdnem 68 ezer Magyarországon született személy élt Ausztriában. 12,2%-os arányukkal a németek után a magyarok (85 256 fő) alkották az Ausztriában foglalkoztatott külföldiek második legnagyobb csoportját. (Hauptverband der Österreichischen Sozialversicherungsträger, 2017) A magyar foglalkoztatottak aránya a burgenlandi munkaerőpiacon volt a legjelentősebb, 15%-ot (15 680 fő) tett ki, míg a többi tartományban bőven 3% alatt volt. (Statistik Burgenland, 2018) A 2011. évi népszámlálás adatai azt mutatják, hogy a hazánkból külföldre ingázó foglalkoztatottak 83%-a (22 500 fő) vállalt Ausztriában munkát. Az ingázás az ország nyugati területein élőkre volt a leginkább jellemző; Győr-Moson-Sopron megyéből 12 252 fő, Vas megyéből 4 812 fő, Zala megyéből 893 fő Ausztriában vállalt munkát, míg a fővárosból és a többi megyéből átjárók együttes száma nem érte el az 5 ezer főt. (KSH, 2015) A *Mikrocensus* adatai szerint pedig 2016-ban a régióból ingázók száma meghaladta a 32 ezer főt, a három nyugati megyében a foglalkoztatottak 6,7%-a járt át a szomszédos Ausztriába dolgozni.

A Nyugat-dunántúli régióból Ausztriában dolgozók jelentős része naponta, vagy nagyobb időközönként ingázik a magyarországi lakóhely és az osztrák munkahely között. (Földházi, 2011) Napi ingázóknak azok a személyek tekinthetők, akik nem ugyanazon a településen dolgoznak, mint ahol ténylegesen laknak, és a KSH (2011) meghatározása alapján az ingázók közé számítanak a napinál ritkábban (például két-három naponta), de rendszeresen ingázók is.

Az ingázásnak több típusa létezik. A naponta ingázók mellett vannak olyan személyek, akik csak hétvégén járnak haza, és a hétköznapokat a családjuktól távol töltik (heti ingázók). Az ingázók másik csoportját olyan személyek alkotják, akik idénymunkák idején (pl. síszezonban vagy bizonyos mezőgazdasági munkák idején) járnak át Ausztriába dolgozni. Az ingázók egy további csoportjába pedig azok tartoznak, akik általában több hétig vagy hónapig tartó műszakban dolgoznak Ausztriában, amit néhány hét vagy hónap szabadság követ. Őket Baumgartner és Forster (2017) „forgóknak” („rotators”) nevezi. A migráció időtartamát tekintve az ingázóktól elkülönítjük az átmenetileg és a tartósan² külföldön tartózkodók csoportját is. Az ENSZ meghatározása szerint átmenetileg külföldön tartózkodónak az a személy tekinthető, aki legalább három hónapra, de kevesebb, mint egy évre a szokásos tartózkodási helyétől³ eltérő országba költözik, kivéve azokat az eseteket,

² A tanulmányban elemzett MEF-adatok csak az ingázókat és az átmenetileg külföldön lévőket tartalmazzák. Erről bővebben az adatbázisokat bemutató fejezetben írok.

³ Az az ország, ahol az ember él, ahol a lakóhelye van, és ahol általában a napi pihenőidőt tölti. (UN, 1998)

amikor a külföldre költözés rekreációs, nyaralási, barát/rokonlátogatási, üzleti célból, vagy orvosi kezelés miatt, esetleg vallási zárandoklat okán történik. (UN, 1998)

Magyarországon a felnőtt lakosság migrációs szándékairól, terveiről 1993 óta rendszeresen készültek vizsgálatok (Gödri, 2016; Sik, 2012; Sik, 2013; Sik – Szeitl, 2016), valamint az elmúlt években a külföldön élőkről is készült néhány kutatás (lásd: Blaskó – Gödri, 2014; Blaskó – Gödri, 2016; Kováts – Papp, 2016), azonban kevés olyan vizsgálat volt, amely az Ausztriában dolgozó magyarokra vonatkozó adatokat és tapasztalataikat dolgozta fel. Az „*Ingázás a határ mentén*” című KSH tanulmánynak (KSH, 2015) csak egy rövid fejezete foglalkozik az Ausztiába ingázó foglalkoztatottak jellemzőinek vizsgálatával. Emellett Pogátsa Zoltán (2017) elemezte a Burgenland tartományban dolgozó magyarokra vonatkozó adatokat az Osztrák Munkaügyi Szolgálatok jelentései és a Burgenlandi Munkaügyi Hivatal (AMS Burgenland) 2014-es adatai alapján. 2017 nyarán egy kérdőíves felmérésre is sort került a „Fair Labour Market Conditions in the Pannonia Region - FAIRWORK” projekt⁴ keretében, amelyből az Ausztriában dolgozó magyar ingázók (318 fő) személyes és családi élethelyzetének alakulását ismerhetjük meg. Továbbá három interjú felmérés is készült. Az Ausztriában dolgozó magyar munkavállalók lehetőségeinek, stratégiáinak és helyzetének felmérése céljából 2008 novembere és 2009 februárja között Hárs Ágnes végzett kutatást. Olyan személyekkel (255 személy a határmenti megyékből és 160 személy Magyarország távolabb fekvő megyéiből) készültek mélyinterjúk, akik 1989/1990-től az osztrák munkaerőpiacon dolgoztak. Lechner és munkatársai 10 Ausztriában dolgozó magyarral készített interjút (Lechner et al., 2010), az EURES-T Pannonia⁵ egy 2012-es tanulmányában pedig 30 Ausztiába ingázó munkavállaló gondolatait, tapasztalatait dolgozta fel. (EMPIRICA, 2012) Mindhárom interjú felmérés eredményei szerint a többszörös osztrák bérek, a magyarországi szűkös munkahelykínálat, illetve a vonzó munkahelyek hiánya volt a külföldi munkavállalás kiváltója, a Magyarország távolabbi régióiból származó munkavállalók esetében pedig a szakmai tapasztalat szerzésének lehetősége, valamint a nyelvtanulás lehetősége motiválta a külföldi munkavállalást. Az interjúalanyok többsége hivatalosan dolgozott Ausztriában, és az első munkahelytalálásban főként a magyarországi barátok segítettek nekik. Míg Lechner és munkatársai (2010) eredményei szerint az Ausztriában dolgozó magyarok többsége képzettségének aluli munkakörben dolgozott, addig EURES-T Pannonia (EMPIRICA, 2012) eredményei szerint az interjúalanyok 53%-a szakképzettségének megfelelő munkakörben dolgozott.

A tanulmányban a Nyugat-dunántúli régióból Ausztiába irányuló időszakos, illetve ingázó jellegű migrációs folyamatokat vizsgálom. Először a rendelkezésre álló

⁴ A Magyar Szakszervezeti Szövetség Nyugat-dunántúli Regionális Képviselője és az Osztrák Szakszervezeti Szövetség Burgenlandi Tartományi Szervezete által közösen indított projekt.

⁵ Az EURES-T Pannonia 2009-ben alakult meg az EURES (Európai Foglalkoztatási Szolgálat) hálózat ernyőszerzeteként 26 partnerszervezet együttműködésével a nyugat-magyarországi és a kelet-ausztriai régióban. Célja, hogy praktikus tanácsokkal lássa el a mobilitást választó ingázókat, és ezzel hozzájáruljon a munkavállalás sikeréhez. (EMPIRICA, 2012)

adatbázisokat mutatom be, és az alkalmazott kutatási módszerek ismertetetem, majd a határon átvélő mobilitás trendjeit és főbb jellemzőit elemzem a *Munkaerő-felmérés* 2003-2017-es adatállományainak felhasználásával. A tanulmány utolsó részében az ausztriai munkavállalás kedvező és kedvezőtlen hatásait ismertetem 8 határmenti település polgármesterével készült félig-strukturált interjú alapján.

A tanulmány⁶ célja és az alkalmazott kutatási módszerek

Az elemzés célja bemutatni, hogy az elmúlt 10-15 évben miként változott a határon átnyúló mobilitás az osztrák-magyar határmenti régióban, melyek a határon átvélő mobilitás főbb jellemzői (mobilitás típusa, az ingázók szociodemográfiai jellemzői), és történtek-e jelentősebb változások a mobilitás főbb mintázataiban az elmúlt néhány évben az adott régióban. Ezeket a kérdéseket a *Munkaerő-felmérés* (MEF) 2003-2017-es adatállományai alapján a leíró statisztika eszközeivel elemzem.

Ezt követően az ausztriai munkavállalás kedvező és kedvezőtlen hatásait (például a regionális munkaerőpiacra, a lakáspiacra, az oktatási rendszerre és a fiatalok képzési és oktatási preferenciáira, az egészségügyi ellátórendszerre, a település gazdasági és szociális fejlődésére, az életminőségre stb.) mutatom be 8 olyan határmenti település polgármesterével készített félig-strukturált interjú alapján, ahol (a *Munkaerő-felmérés* és a 2016. évi *Mikrocenzus* adatai alapján) jelentős a lakosság ausztriai munkavállalása. A települések vezetőivel készített interjúk vizsgálat – a határon átvélő mobilitás hatásainak azonosításán túl – olyan tapasztalatok feltárását is lehetővé teszi, amelyek a polgármesterek véleménye alapján mikroszinten jelentkeznek a szomszédos országba történő nagyarányú munkavállalásból adódóan. Rávilágít a Nyugat-dunántúli régióból Ausztriába irányuló időszakos, illetve ingázó jellegű migrációnak a mikroszintű okaira, a Magyarországon és Ausztriában dolgozók viszonyára és a köztük lévő társadalmi kapcsolatokra, az Ausztriában dolgozók előtt álló akadályokra és kihívásokra, valamint azokra a nehézségekre, amit a kijárók az osztrák munkaerőpiacon tapasztalnak.

Az interjúk elkészítésére 2019. március – áprilisban került sor. Az adatfelvétel személyes lekérdezéssel, az adott település polgármesteri hivatalának épületében zajlott. Az interjúkról hangfelvételeket, majd tartalmi összefoglalókat készítettem. A beszélgetés rögzítését egy esetben utasította el a válaszadó, így az ott elhangzottakat jegyzeteltem. Az interjúk időtartama átlagosan egy óra volt.

⁶ A tanulmány egy nagyobb kutatás részét képezi, amely során – a MEF adatok mellett – a 2011. évi *Népszámlálás*, valamint a 2016. évi *Mikrocenzus* adatait is elemeztem, illetve a polgármesterekkel készült interjúk mellett a gyermeket „előretoló” migrációt is vizsgáltam 10 olyan szülővel készült interjú alapján, akik gyermeküket osztrák nevelési-oktatási intézménybe járatják.

Gyermeket „előretoló” migráció: a szülők már egészen fiatal korban ausztriai óvodába/általános iskolába íratják gyermeküket, s ezzel elősegítik gyermekük osztrák oktatási rendszerben történő továbbtanulását, illetve az ausztriai munkavállalásukat is.

Az interjúalanyok anonimitásának biztosítása érdekében az érintett polgármestereket nem nevezem meg, az interjúleiratokban egy kód alapján szerepelnek: P betűvel és egy számmal jelölve. A minta összetétele az 1. számú függelékben található.

Adatforrások

Napjaink migrációs mozgásainak feltérképezését a nemzetközi vándorlásra vonatkozó adatgyűjtések és adminisztratív adatforrások teszik lehetővé. A kivándorlókról, vagy tartósan külföldön tartózkodókról a hazai adminisztratív nyilvántartások⁷ mellett a fogadó országok bevándorlási statisztikái (ún. tükörstatisztikák) tartalmaznak adatokat, noha az utóbbi adatforrások pontosabb képet adnak azokról a magyar állampolgárokról, akik a fogadó országban huzamosabb ideig (legalább egy évig) élnek és tartózkodásukat hivatalosan bejelentik, bár adathiányok itt is előfordulnak.

Az ideiglenes vagy ingázó jellegű migrációs mozgások a célországok bevándorlási statisztikáiban is gyakran „láthatatlanok” maradnak (Gödri, 2018). Az ilyen típusú migrációt, azok méretét, irányát és jellegét részben a célországbeli munkaügyi nyilvántartások⁸ – amennyiben a munkavállalás legalisan történik –, részben a kibocsátó országbeli lakossági survey-ek alapján lehet leginkább feltárni, noha Lakatos (2015, p. 102) szerint a nem véglegesnek szánt elvándorlásnak „*kiforrott statisztikai megfigyelési gyakorlata*” nincs. Ezek az adatfelvételek a teljes háztartásukkal külföldön tartózkodókat, illetve az egyszemélyes háztartások tagjaiként külföldön tartózkodókat nem érik el, ugyanakkor az ingázási jellegű munkaerőmozgások ezen adatok alapján jobban nyomon követhetők.

Magyarországon az átmeneti vagy ingázási jellegű migrációs mozgásokat két mintavételre épülő adatfelvétel: a Munkaerő-felmérés (MEF)⁹ és a 2016. évi Mikrocenzus, valamint egy teljes körű adatfelvétel: a 2011. évi Népszámlálás adatai alapján lehet vizsgálni. Jelen tanulmányban a Munkaerő-felmérés adataival foglalkozom, mivel a folyamatos adatgyűjtésnek köszönhetően a MEF lehetőséget

⁷ Magyarországon a kivándorlók adminisztratív nyilvántartásait a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) TAJ nyilvántartása, a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatal (KEKKH) Személyiadat- és lakcímnnyilvántartása, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) adatbázisa képezik.

⁸ Ausztriában a Hauptverband der Österreichischen Sozialversicherungsträger regisztrálja a munkavállalókat. Fontos azonban itt is megjegyezni, hogy a feketén dolgozók, a Magyarországon biztosítottak, illetve a Magyarországon bejegyzett munkaerő-kölcsönző cégen keresztül munkát vállalók kimaradnak a nyilvántartásból. (Lakatos, 2015) (<http://www.hauptverband.at>)

⁹ A közösségi munkaerő-felmérés (Labour Force Survey – LFS) hazai megfelelője. A közösségi LFS adatai tükörstatisztikaként szintén felhasználhatóak, noha Lakatos (2015) szerint a migránsok létszámbecslésére nem megfelelő, mivel a nem reprezentálja megfelelően a tagországban élő és ott dolgozó külföldieket. Erről bővebben: Lakatos, 2015, p. 97.

teremt az időbeli trendek nyomán követésére, így egy viszonylag hosszú időszak (2003-2007) migrációs mintáit és azok változásait tudom áttekinteni.¹⁰

A MEF adatbázisában külföldön dolgozóként azok a 15-74 éves magyarországi háztartáshoz tartozó személyek jelennek meg, akik külföldi telephelyen dolgoznak, és akikről a magyarországi háztartástagok szolgáltatnak adatokat. A KSH (2017, p. 13) definíciója szerint háztartásnak azon személyek közösségét kell tekinteni, akik „folyamatos életviteli költségeiket részben vagy egészben közösen viselik, vagyis egyazon jövedelmi és fogyasztói közösség tagjai”. Így a háztartáshoz tartoznak azok is, akik az adatfelvétel idején ugyan távol tartózkodnak, de a jövedelemfogyasztási közösségből nem válnak ki. A munkaerő-felmérésben tehát azok a külföldön dolgozók jelennek meg, akik „időről időre hazatérnek, s a háztartás jövedelméhez keresetükkel hozzájárulnak” és a Munkaerő-felmérésre vonatkozó uniós ajánlások szerint „háztartáshoz tartozónak csak azokat kell tekinteni, akik az adatgyűjtés vonatkozási idején 1 évnél rövidebb ideig tartózkodnak távol a háztartástól, és a jövedelemfogyasztási közösségből nem váltak ki”. (KSH, 2017, p. 13)

Ez az adatfelvétel elsősorban az ingázási típusú munkaerőmozgásokat képes feltárni, így az Ausztriába irányuló munkavállalásról meglehetősen pontos képet ad. Ezt alátámasztja, hogy 2014. 2. negyedévben a munkaerő-felmérés kiegészítő kérdésblokkja lehetővé tette az átmenetileg (1 évnél kevesebb ideig) Ausztriában tartózkodók és ingázók csoportjának elkülönítését is, így Hárs és Simon (2016) megállapították, hogy az ausztriai telephelyen dolgozók között az ingázók aránya több mint 60%.

Az időszakos, illetve ingázó jellegű migráció trendjei a Munkaerő-felmérés alapján

Külföldön dolgozók létszáma és célországa – országosan és a Nyugat-dunántúli régióban

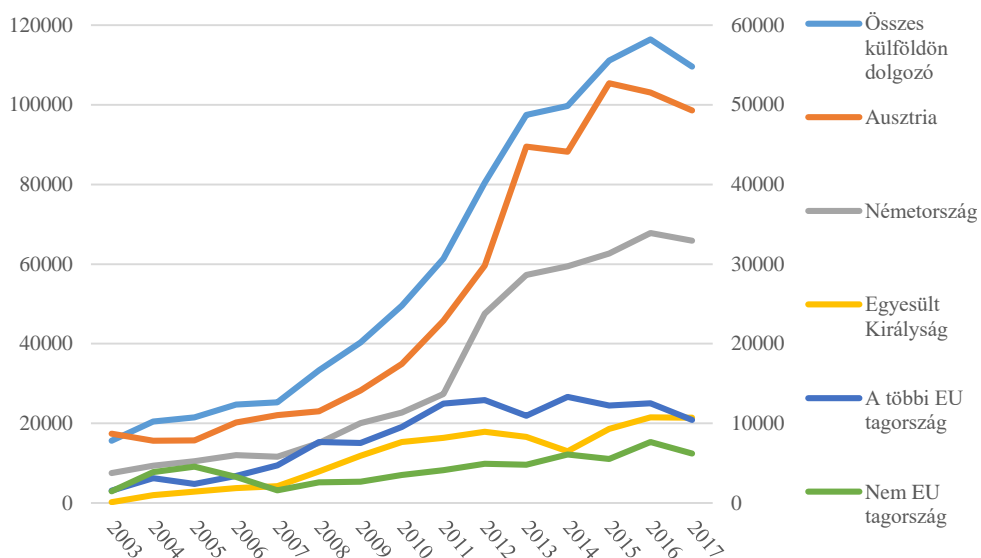
A Munkaerő-felmérés adatai szerint a külföldön dolgozók száma Magyarországon a vizsgált első négy évben nem érte el a 25 ezer főt, ugyanakkor a más adatforrások alapján látható trendekhez hasonlóan (Hárs, 2019; Hárs, 2018; Gödri, 2018; Hárs – Simon, 2017; Hárs – Simon, 2016) 2007 és 2016 között intenzív, négy és félszeres növekedés történt. Az Európai Unióhoz való csatlakozást követő hat évben, 2004 és 2010 között az Egyesült Királyságban dolgozók száma közel nyolcszorosára nőtt, a német és osztrák munkaerőpiac 2011-es megnyitása pedig az ebben a két országban munkát vállalók számának megduplázódását eredményezte, noha Ausztria esetében már a nyitást megelőző években is meredek növekedés figyelhető meg. Ez egyrészt a gazdasági válság hatásainak tulajdonítható, másrészt pedig a 24 órás gondozás 2007-

¹⁰ A Munkaerő-felmérés adatai a 2018-as évre is rendelkezésre állnak, azonban csak a 2003-2017-es adatállományokhoz kaptam hozzáférést, így jelen tanulmányban az utolsó év adatait nem elemzem.

es legalizáláshoz kapcsolódik. (Baumgartner – Forster, 2017) Az utolsó évben azonban a külföldi telephelyen dolgozók számában némi (6 781 fős) visszaesés történt, 2017-ben 109 606 fő (a foglalkoztatottak 2,5%-a) vállalt Magyarország határain kívüli telephelyen munkát. A csökkenés a KSH (2019) adatai szerint 2018-ban is folytatódott.

A fő célországok közé Ausztria, Németország és az Egyesült Királyság tartozik, de a három ország közül a 2003-2017-es időszakban a legtöbben minden évben Ausztriában dolgoztak, a külföldön munkát vállalókhöz viszonyított arányuk a teljes időszakban 35 és 56% között mozgott. 2017-ben a külföldi telephelyen munkát vállalók 45%-a dolgozott Ausztriában, számuk 49 300 fő volt. A másik két célországban, Németországban és az Egyesült Királyságban munkát vállalók aránya ennél lényegesen alacsonyabb: 2017-ben a külföldi telephelyen dolgozók 30, illetve 9,8%-át tette ki, ami az előbbi célországban 32 924 főt, az utóbbi célországban pedig 10 721 főt jelent. (1. ábra)

1. ábra A külföldi telephelyen dolgozó 15-74 évesek száma célországok szerint, 2003-2017

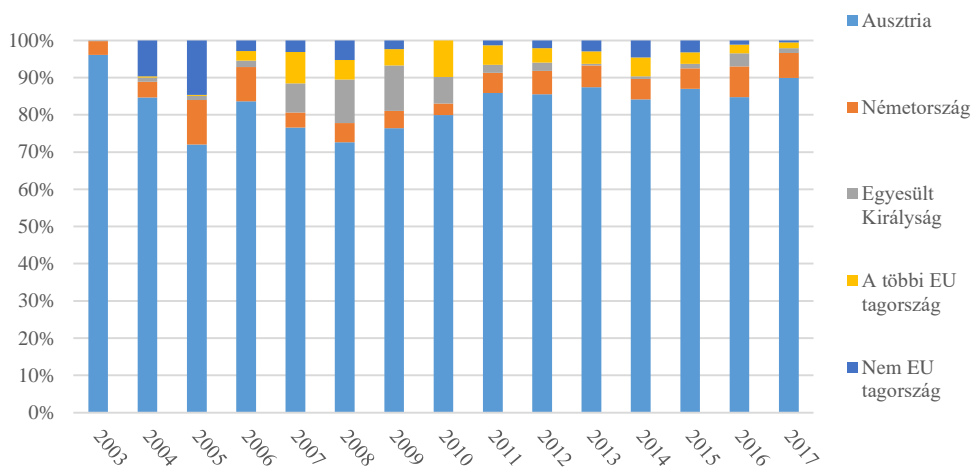
Megjegyzés: Az ábra bal tengelyén az összes külföldi telephelyen dolgozó számának alakulását láthatjuk, a jobb tengelyen a célországok szerinti trendeket.

Forrás: MEF-adatok

A vizsgált 15 évben munkavállalás céljából a legtöbben a Nyugat-dunántúli régióból hagyták el az országot. Arányuk a külföldön dolgozókon belül a teljes időszakban 26 és 41% között ingadozott, míg az ország más régióiból származóké a 2003 és 2017 közötti időszakban sehol sem haladta meg a 22%-ot.

A Nyugat-Dunántúlról külföldi telephelyen dolgozók jelentős része (a teljes időszakban 73-96%-uk), 2017-ben 90%-uk (32 528 fő) a szomszédos Ausztriában vállalt munkát, tehát feltételezhetően többségük napi szinten ingázott. (2. ábra) Az Ausztriában dolgozók nagyrészt (59-81%-ban) az egész vizsgált időszakban Nyugat-dunántúli háztartáshoz tartoztak, noha az adatok azt mutatják, hogy osztrák telephelyen dolgozók említésre méltó arányban Közép-Dunántúlról, és 2008-tól a Dél-dunántúli régióból is érkeznek.

2. ábra A Nyugat-dunántúli régióból külföldi telephelyen dolgozó 15-74 évesek megoszlása célszországok szerint, 2003-2017

Forrás: MEF-adatok

Bár Pogátsa (2017) szerint az Ausztriában dolgozó magyarok száma a Nyugat-dunántúli munkaerőpiac arányában, mint kiáramló munkaerő még nem számít jelentősnek, a növekvő trend megfigyelhető: míg 2011-ben az Ausztriában dolgozók a régió munkaerőpiacának 3,4%-át jelentették, addig 2017-re 7,5%-ra emelkedett ez az arány. Ebben az évben Győr-Moson-Sopron megyéből 19 087 fő, Vas megyéből 8 191 fő, Zala megyéből pedig 5 250 fő dolgozott Ausztriában. A többi megyéből az osztrák munkaerőpiacon munkát vállalók száma – Veszprém és Borsod-Abaúj-Zemplén megye kivételével, ahonnan 4 633 fő, illetve 1 619 fő dolgozott ausztriai telephelyen – sehol sem haladta meg az 1 500 főt.

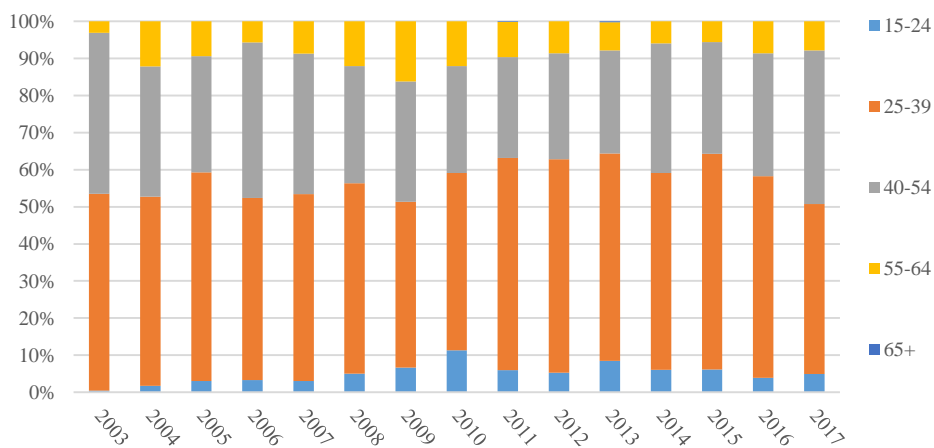
A Nyugat-dunántúli régióból Ausztriában dolgozók szociodemográfiai jellemzői

A Nyugat-dunántúli régióból Ausztriában dolgozók többsége férfi, arányuk az egész időszakban 66 és 84% között ingadozott, 2017-ben 74,1% volt. A nők aránya csak 2005-ben, 2011-ben és 2015-ben haladta meg a 30%-ot.

Átlagéletkoruk 37 és 40 év között mozgott a vizsgált 15 évben, a 25-39 évesek aránya az egész időszakban 45-58%, a 40-54 évesek aránya pedig 27-43% között ingadozott, míg a Magyarországon dolgozók körében ugyanezek az arányok 35-43% és 39-42% között mozogtak. Az osztrák telephelyen dolgozók körében a két korcsoport aránya csak 2008 és 2010 között volt alacsonyabb, amikor az 55-64 éves korcsoportból (12-16%), 2010-ben pedig a 15-24 éves korcsoportból (11,3%) is többen dolgoztak Ausztriában. (3. ábra) Alapvetően tehát fiatal korösszetételű népeességről van szó, az 55 év felettek aránya alacsony (a 2008 és 2010 közötti időszakot leszámítva minden évben 9% alatti volt), míg az itthon dolgozók körében az 55 év felettek aránya a vizsgált időszakban 10-17% között ingadozott.

2011-ig az Ausztriában dolgozó nők átlagéletkora 2-7 évvel kevesebb volt, mint a férfiaké. Ebben az időszakban a 40 éven aluliak aránya a nők körében minden évben magasabb volt, mint a férfiaknál. Az Ausztriában dolgozó férfiak és nők átlagéletkora csak 2012 után kezdett egymáshoz közeledni, 2013-ban és 2017-ben pedig a nők átlagéletkora meghaladta a férfiakét.

3. ábra A Nyugat-dunántúli régióból Ausztriában dolgozó 15-74 évesek megoszlása korcsoportok szerint, 2003-2017

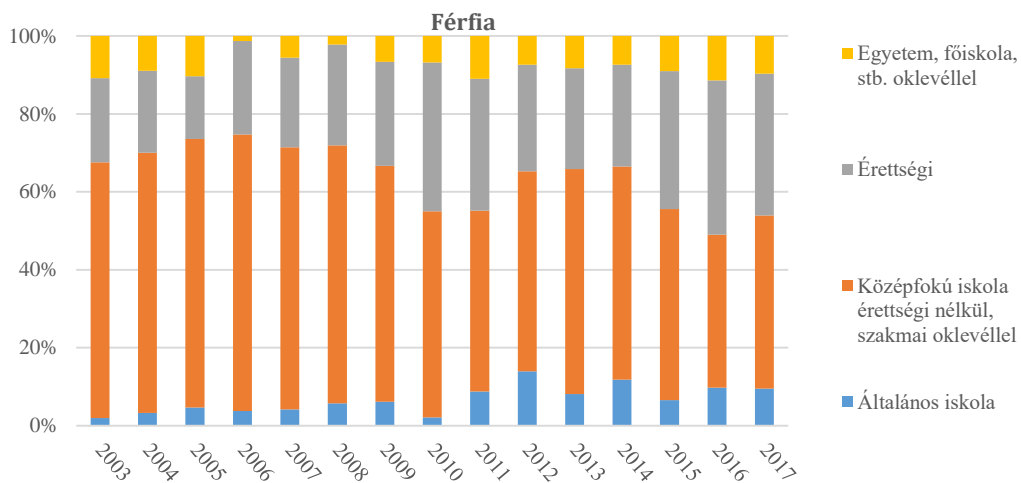
Forrás: MEF-adatok

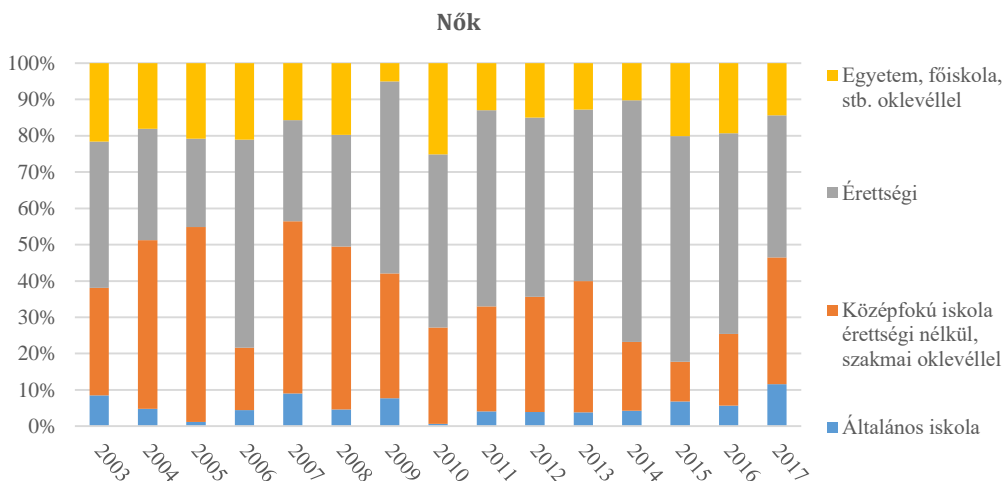
A nyugati országrészből Ausztriában dolgozók jelentős része középfokú iskolai végzettséggel (érettségivel, vagy érettségi nélküli szakmai oklevéllel – 2017-ben a 18 év felettek 42, illetve 37,1%-a) rendelkezett, noha az érettségizettek aránya csak 2009 utáni években haladta meg a 30%-ot. Ugyanakkor a Magyarországon foglalkoztatottak körében az szakiskolai végzettséggel rendelkezők aránya az egész vizsgált időszakban 32% alatti volt, az érettségizettek aránya pedig egyik évben sem

haladta meg a 35%-ot. Az egyetemet, főiskolát végzettek aránya az egész vizsgált időszakban alacsony, 6-14% körüli volt (2017-ben a 25 év felettiiek körében 10,8%), noha az itthon dolgozók körében arányuk az egész vizsgált időszakban 21-27% között ingadozott. Az általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya pedig a folyamatos növekedés ellenére is csak 10%-ot tett ki 2017-ben, míg a hazai munkaerőpiacon dolgozók körében ebben az évben valamivel magasabb, 12% volt.

Összességében elmondható, hogy a Nyugat-Dunántúli régióból Ausztriában dolgozó férfiak közül inkább a szakmunkás végzettséggel rendelkezők, míg a nők közül az érettségizettek jelennek meg az osztrák munkaerőpiacon. Ugyanakkor az Ausztriában dolgozó nők körében figyelemre méltó a felsőfokú végzettségűek aránya is, ami 2017-ben a 25 év felettiiek körében 14,4% volt, de 2010-ben a 25%-ot is meghaladta. (4. ábra)

4. ábra A Nyugat-Dunántúli régióból Ausztriában dolgozó 15-74 évesek megoszlása iskolai végzettség szerint, 2003-2017

Forrás: MEF-adatok

Az Ausztriában dolgozók többsége házas családi állapotú, arányuk a teljes időszakban 43 és 70% között mozgott. Nemek szerint vizsgálva az adatokat ugyanakkor egyértelműen látszik, hogy a nők körében alacsonyabb a házások aránya (13-56%), mint a férfiaknál (47-80%), ami HRH hipotézissel (Household Responsibility Hypothesis) magyarázható: számukra a háztartás körüli többletfeladatok, illetve a gyermekneveléssel kapcsolatos teendők kevésbé teszik lehetővé az időszakos vagy ingázó külföldi munkavégzést. (Turner – Niemeier, 1997) 2017-ben az elváltak aránya azonban közel háromszor akkora (26,8%) volt a nőknél, mint a férfiaknál, ami arra utal, hogy az elvált nők gyermekeik jobb életkörülményének biztosítása érdekében hajlandóak áldozatot hozni, tehát vállalni a külföldi munkavégzést.¹¹

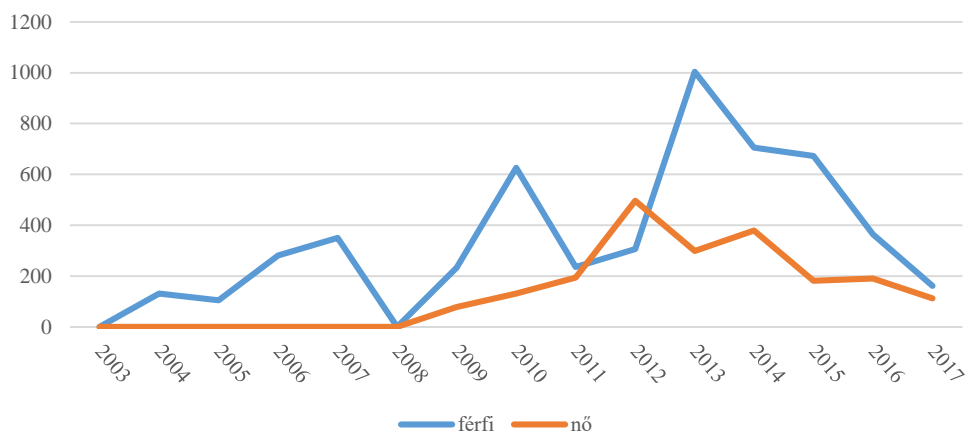
A vizsgált 15 évben a Nyugat-dunántúli régióból Ausztriában munkát vállalók többsége (93-100%-uk) alkalmazotti jogviszonyban dolgozott, de az EU-hoz való csatlakozás után egyéni vállalkozóként, illetve egyéb társas vállalkozások tagjaiként is megjelentek magyarok az osztrák munkaerőpiacon, noha ekkor még a magyar székhelyű vállalkozások alkalmazottainak munkavállalására vonatkozóan átmeneti

¹¹A MEF negyedéves állományainak külső felhasználók számára történő kiadásához az elemi adatállományban több anonimizálási feltétel megvalósítására volt szükség, ezért a családi állapot változó eredeti kódértékei helyett a kialakított változó csak két kategóriát (1. egyedülálló, amely az 1—nőtlen/hajadon, 3—özvegy és 4—elvált kódértékek összevonása, illetve 2. házas) tartalmaz. 2017 az egyetlen olyan év, amely adatbázisában elérhető az eredeti, 4 kategóriás CSA (családi állapot) változó, így az egyedülállókon belül a nőtlen/hajadon, özvegy, elvált családi állapotok megoszlását nem volt lehetőségem a korábbi években külön elemezni.

korlátozások voltak érvényben. Ebből adódóan bizonyos szolgáltatásokat (pl. építőipari, kertészeti szolgáltatások, házi betegápolás és szociális ellátás stb.¹²) csak külön megegyezés (megbízási szerződés) alapján, meghatározott ideig nyújthattak a hazai vállalkozások. Az átmeneti korlátozások feloldását követően, 2013-ban és 2014-ben az egyéni vállalkozóként, vagy társas vállalkozások tagjaiként tevékenykedő magyarországi háztartáshoz tartozók száma meghaladta az ezer főt, és Győr-Moson-Sopron megye mellett Vas megyéből, majd 2016-ban már Zala megyéből is egyre többen dolgoztak ilyen foglalkozási viszonyban. 2008 után az egyéni vállalkozók és társas vállalkozások tagjai között nők is megjelentek, arányuk 2012-ben meghaladta a 60%-ot, 2017-ben 40 % felett volt. (5. ábra)

Baumgartner és Forster (2017) a közösségi munkaerő-felmérés adatai szerint hasonló eredményre jutottak, az Ausztriába érkező „in-coming” munkavállalók körében¹³ az önálló vállalkozók arányának növekedéséről számoltak be, és nők 2008 utáni növekvő arányú vállalkozói tevékenységét a 24 órás gondozás legalizálásának tulajdonították.

5. ábra A Nyugat-dunántúli régióból Ausztriában dolgozó 15-74 éves egyéni vállalkozók és társas vállalkozások tagjainak száma nemek szerint, 2003-2017

Forrás: MEF-adatok

¹² Bővebben: Pogátsa Zoltán 2014: A magyar-osztrák határtérség munkaerő-piaci folyamatainak alakulása az elmúlt 10 évben (50-51. oldal) <http://expak.at.hu/expak/img/uploads/expak4342.pdf>

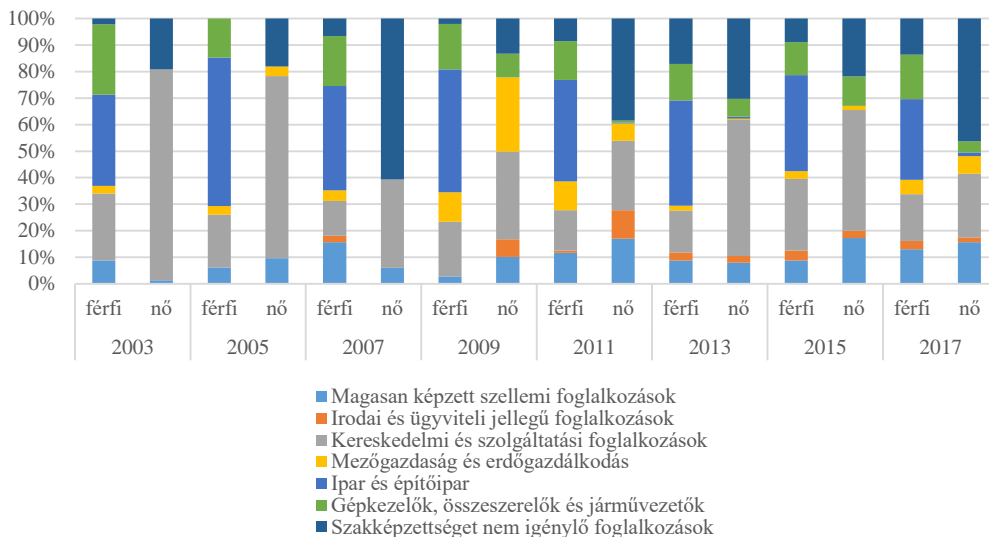
¹³ 32,2%-os arányukkal a Magyarországról érkezők alkották a legnépesebb csoportot. (Baumgartner – Forster, 2017)

A Nyugat-dunántúli régióból Ausztriában dolgozók jelentős része az egész vizsgált időszakban három munkakörben, ipari és építőipari foglalkozásokban (főként húsfeldolgozó, kőműves, épület- és építménybádogos, burkoló, valamint festő és mázoló munkakörökben), kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozásokban (bolti eladóként, pincérként, szakácsként), valamint gépkezelőként, összeszerelőként és járművezetőként dolgozott. Az iparban dolgozók aránya 25 és 40, a szolgáltatási ágakban dolgozók aránya 13 és 34, a gépkezelőként, összeszerelőként és járművezetőként dolgozók aránya 7 és 22% között ingadozott. Ma már a szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásokban (konyhai kisegítőként, rakodómunkásként, takarítóként stb.) dolgozók aránya is jelentős, a vizsgált időszakban négyeszeresére (5%-ról 22%-ra) nőtt, 2017-ben 7 ezer fő tartozott a képzetlen fizikai foglalkozásúak közé. A magasan képzett szellemi foglalkozásúak (vezetők, és egyéb felsőfokú vagy középfokú végzettséget igénylő foglalkozások: mérnök, tanár stb.) aránya 4,7 és 15% között ingadozott. Irodai és ügyviteli jellegű foglalkozásokban 2017-ben valamivel többen dolgoztak, mint a kétezres évek elején: míg 2006 előtt egyáltalán nem töltötték be Nyugat-dunántúli háztartáshoz tartozók ezeket a munkaköröket, addig a munkarőpiaci nyitást követően az Ausztriában dolgozók 3-4%-a (2016-ban közel 1400 fő) ebben a foglalkozási főcsoportban dolgozott. A mezőgazdaságban dolgozók száma a 2 ezer főt sem érte el 2017-ben¹⁴, noha a munkarőpiaci nyitást megelőzően – főként a válság utáni években – a mezőgazdaságban (főként szőlőtermesztőként) dolgozók aránya 13-16% volt.

Mivel az osztrák munkaerőpiacon elhelyezkedők többsége férfi, ezért a legtöbb munkakörben az egész vizsgált időszakban férfiak dolgoztak nagyobb arányban. Ugyanakkor a szakképzettséget nem igénylő munkakörökben szinte minden évben zömében nők dolgoztak. Ha nemeként vizsgáljuk az adatokat, akkor viszont látszik, hogy míg a férfiak többsége gépkezelőként, összeszerelőként és járművezetőként, valamint az iparban és építőiparban dolgozott, addig a nők inkább a vendéglátásban, a szakképzettséget nem igénylő foglalkozásokban, valamint a magasan képzett szellemi munkakörökben helyezkedtek el. (6. ábra)

¹⁴ Pogátsa (2017) szerint inkább csak illegális, illetve idenymunkaként jelenik meg.

6. ábra A Nyugat-dunántúli régióból Ausztriában dolgozó 15-74 évesek megoszlása foglalkozási főcsoportok és nemek szerint, 2003-2017

Megjegyzés: A magasan képzett szellemi foglalkozások közé a gazdasági, igazgatási, érdek-képviseleti vezetők és törvényhozók, a felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások, valamint az egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások tartoznak.

Forrás: MEF-adatok

Az Ausztriába irányuló munkavállalási célú migráció jellemzői és hatásai a polgármesterekkel készült interjúk alapján

Ahogy már korábban is írtam róla, napjaink migrációs mozgásainak nyomon követése nehéz: a különböző statisztikai regiszterek csak a távozásukat bejelentők adatait tartalmazzák, a mintás adatfelvételek pedig nem érnek el mindenkit. A polgármesterekkel készített interjúkból kiderült, hogy települési szinten sem valósul meg a külföldön dolgozók nyilvántartása, pontos adatokkal sehol sem rendelkeznek az érintettekről, noha számuk becsülhető: a kisebb települések polgármesterei ugyanis aktívan részt vesznek a közösség életében, meglehetősen jól ismerik a település lakosait, így ha gondolatban „végigfutnak” az utcákon, akkor a jelenség nagyságát többé-kevésbé meg tudják határozni. Ennek alapján elmondható, hogy a 8 határmenti település többségében az állandó lakosok 5-10%-a, egy település esetén 25%-a Ausztriában dolgozik, és ez az arány még ennél is magasabb lenne, ha csak a foglalkoztatottakat vennénk alapul. Az érintett településekről az Ausztriában

dolgozók kimagasló számát a polgármesterektől kapott becslések mellett az is érzékelteti, hogy „Az Ön megítélése szerint körülbelül hányan dolgoznak Ausztriában?” kérdésre a „tömeges”, „jelentős”, „rengeteg” válaszokat kaptam.

A határközeleli településekről az Ausztriában történő munkavállalás már a 90-es évek elején megindult, amikor a térség legnagyobb cégei bezártak, „(...) bejött a munkanélküliség, és ez egy menekülési lehetőség volt” (P07). Ekkortájt sokan az iparban, vendéglátásban és mezőgazdaságban dolgoztak, jelentős részük feketén „(...) mert az ottani, egy-egy hétvége alatt megszerezhető fizetés olyan volt, hogy megérte kimenni akár a kertbe füvet nyírni, vagy bármilyen munkát elvállalni” (P02), és ehhez a szigorú határőrizet ellenére is meg lehetett találni a „kiskaput”. A polgármesterek meglátása szerint – és ezt az elemzett adatok is alátámasztják – a munkavállalási célú elvándorlási és ingázási hajlandóság már az Európai Unióhoz (2004), és a schengeni térséghez (2007) való csatlakozást követően megugrott, de a jelenség csak a gazdasági válságot követően vált tömegessé: „A kétezres évek vége felé mindenki próbált innen kimenekülni. (...) Aki nem nagyon akart előtte, az is.” (P02) – emlékezett vissza az egyik polgármester. Ezt a szándékot pedig segítette az is, hogy Ausztria már a munkaerőpiaci nyitás előtt, a keleti országrész fejlődése, a magasabb beruházási kedv és az ebből adódó munkaerő igény miatt a hiányszakmákban folyamatosan feloldotta a korlátozásokat.¹⁵ 2010-ben már 52 hiányszakmában nem volt szükség engedélyeztetési eljárás lefolytatására. (Pogátsa, 2014)

Az érintett településekről az Ausztriában dolgozók többsége napi szinten ingázik: „(...) meg kell nézni kora reggel, hajnalban, kocsisorok jönnek Szombathely irányából, és mennek ki a határon, délután, estefelé pedig ugyanúgy folyamatosak a kocsisorok, hihetetlen mennyiségben” (P02), bár az egyik polgármester szerint „(...) most már kezd egyre jobban bevezetődni, hogy nem heti öt napot dolgoznak, hanem (...) kéthetes váltásban” (P06).¹⁶ Ausztria távolabbi tartományaiban dolgozók többsége csak

¹⁵ 2011 előtt ugyanis Ausztria esetében a munkavállalás szabad áramlására vonatkozó átmeneti korlátozások voltak érvényben, így a magyarok bizonyos munkakörökben nem, vagy csak foglalkoztatási engedély (Beschäftigungsbewilligung), határozott idejű, szezonális foglalkoztatási engedély, illetve a szüreti segítőknek (Erntehelferbewilligung) járó hat hetes érvényességű munkavállalási engedély birtokában dolgozhattak. (Pogátsa, 2014) A szezonális foglalkoztatottak száma ugyanakkor lényegesen magasabb volt, ugyanis az Ausztriában átjáró magyarok jelentős része engedély nélkül dolgozott, főként a mezőgazdasági idénymunkák idején. (Hardi, 2005) Az utóbbi években azonban a munkaerő-piaci korlátozások feloldása lehetővé tette, hogy a kijárók teljes munkaidőben, magasabban kvalifikált munkakörökben is elhelyezkedhessenek. Emellett a Magyarországgal közvetlenül határos Burgenland tartomány jelentős turisztikai és mezőgazdasági (például borászati) fejlődése, valamint az energiaszektorban végbemenő változások (biomassza és a szélenergia hasznosítása) (Fábián, 2017) pedig lehetővé tették – és teszik ma is –, hogy a magyarok előtt könnyen elérhető, versenyképes jövedelmet biztosító üres álláshelyek sorakozzanak.

¹⁶ Emellett a polgármesterek arra is felhívták a figyelmet, hogy a térségből kijárók körében már nem csak Ausztria jelenik meg a célországok között, hanem más európai országok is: „Ausztria felszívja a fiataltól kezdve a középkorostályaig mindent, de akik már bátrabbak vagy vállalkozó szelleműek, ők távolabb mennek.” (P07) „A faluban is többen dolgoznak kint Németországban

hetente jár haza, a Bécsbe ingázók esetében pedig az is előfordul, hogy a közlekedési lehetőségek végett Sopronban bérelnek lakást. Innen az A3-as autópályán Bécs akár egy óra alatt elérhető, az osztrák-magyar érdekeltségű GySEV vasúttársaság nagy volumenű fejlesztésének köszönhetően pedig a vasúti közlekedés is kényelmesebbé és gyorsabbá vált Sopron és Szentgotthárd térségében. (KSH, 2015) A tömegközlekedést csak kevesen használják ki, az egyik polgármester véleménye szerint „[a]nnyira rá vannak szokva az autóra, hogy hiába kényelmesebb a busz, egyszerűen nem akarnak buszozni a dolgozók” (P02).

Az Ausztriában dolgozók többsége férfi, bár az egyik polgármester úgy látja, hogy a településről inkább nők járnak ki. A kezdetekben csak alkalmasszerűen, hétvégenként szakképzettséget nem igénylő munkakörökben (pl. takarítóként, konyhai kisegítőként) dolgoznak, majd bizonyos idő elteltével végleg felmondanak az állandó magyarországi munkahelyükön. Egy másik polgármester pedig arról számolt be, hogy a településről többségében a roma származásúak járnak át Ausztriába dolgozni, noha Sík és Szeitl (2016) eredményei szerint¹⁷ a nyugati szomszédunkba irányuló rövid távú migrációs potenciált a roma származás csökkenti.

Jobbára úgy látják a polgármesterek, hogy azok a fiatalok és a középkorúak hajlandóak az osztrák munkaerőpiacon dolgozni „(...) akik egyről a kettőre akarnak jutni, akik több pénzt szeretnének keresni” (P05), és „[a] fiatalok (...) tudatosan készülnek erre. Tehát olyan szakmát választanak, meg a nyelvet is megpróbálják megtanulni (...) hogy Ausztriában tudjanak jó munkahelyet, képzettségüknek megfelelő munkahelyet találni, és úgy látom, hogy ez sikerül is. Nagyon jól érvényesülnek, megállják a helyüket.” (P02) Ugyanakkor két polgármester szerint „kortalan ez már” (P08), „(...) aki ott kint el tud helyezkedni, munkát tud vállalni, ő elmegy ki” (P06).

Az Ausztriában dolgozók többsége szakmunkás végzettséggel, piacképes szakmával rendelkezik, de „(...) most már azért a magasabban kvalifikált emberekre is utaznak” (P08). Egy másik polgármester pedig az Ausztriában dolgozókról a következőt mondta: „(...) ugye a focistáknak szokták mondani, hogy aki egyenesen tud rúgni a labdába, az már Ausztriába mehet. Én is azt látom, hogy azért mennek olyan szakemberek is, akik nem a legjobb szakemberek, de mindent felszív most Ausztria.” (P07)

Ausztria az Európai Unió egyik legfejlettebb, magas foglalkoztatású és bérezésű országa (Proactive Consulting Kft., 2018), és rá van szorulva a magyar munkavállalókra. Ebből adódóan szinte minden munkakörben dolgoznak magyarok. A legtöbben az építőiparban, vendéglátásban és szolgáltatóiparban, de a magasan kvalifikált mérnökök és orvosok éppúgy megjelennek az osztrák munkaerőpiacon – „(...) lasszóval keresik ezeket a srácokat” (P01) –, mint a szakképzettséget nem igénylő munkakörökben (konyhai kisegítőként, takarítóként, mezőgazdasági

(...) vannak akik Angliában vannak, vagy Franciaországban vannak kint, és csak nagyon alkalmasszerűen jönnek haza. Ők pedig zömmel tényleg csak a fiatalok.” (P08)

¹⁷ Sík és Szeitl (2016) a Tárki Omnibusz-felvételeinek 2015/2016-os egyesített adatbázisán logisztikus regresszió alkalmazásával vizsgálták az országválasztás esélyét befolyásoló tényezőket a migráció időtávja szerint.

segédmunkásként stb.) dolgozók. Jellemzően „(...) a képzettségüknek megfelelő munkát próbálnak keresni, és általában találnak is, mert azért Ausztriában van erre is kereslet” (P02) – nyilatkozta az egyik polgármester, noha korábbi kutatások (EMPIRICA, 2012; Hárs, 2009) eredményei azt mutatják, hogy sokan nem azon a területen helyezkednek el, amit tanultak. Ugyanakkor néhányuknak előrelépési lehetőségük is van: „Van olyan, aki kiment takarítani, mert nem volt munkahelye (...) ma már ott tart, hogy takarító cége van, Ausztriában lakik, ott vett házat, több mint 100 milliós nettó éves árbevétele van, és alkalmazottakat foglalkoztat. Így lett munkaközvetítő egy takarító.” (P05)

A 2016. évi Mikrocenzus adatai azt mutatták, hogy a Nyugat-dunántúli régióból ingázók közel egynegyede egyáltalán nem beszél idegen nyelvet¹⁸, noha az a betöltendő munkakör és fizetés egyik fő mércéjének számít. A nyelvi kompetencia hiánya korlátozhatja a magasabb munkakörökbe való bekerülés esélyét, akadályozhatja a szociális kapcsolatok kialakulását a fogadó országban, és ebből adódóan diszkriminációt idézhet elő. (Perchinig et al., 2018) Hogyan boldogulnak akkor a nyelvet nem beszélők, és mi az oka annak, hogy nyelvtudás nélkül is el tudnak helyezkedni? A polgármesterek ezt a hálózati kapcsolatokkal magyarázták. A határmenti régióban olyan „küldő hálózatok”¹⁹ (Tilly, 1990) alakulnak ki, amelyek a kibocsátó országban a német nyelvet nem beszélők számára is lehetővé teszik a külföldi munkavállalást. A hálózat tagjai egy-egy munkakörben, csapatban dolgoznak, ahol a brigádvezető (Polier) szerepe rendkívül fontos: „(...) ő beszél németül (...) ő irányítja a többieket. Megmondják annak az egynek, hogy mit várnak, ő meg továbbadja a magyaroknak, hogy ezt meg azt meg kell csinálni, ezért ennyi a bér.” (P04) Az Ausztriában dolgozók többsége azonban „(...) egy konyhanyelvet beszél, amivel ott meg lehet élni, boldogulni” (P06), és ezt általában meg is követelik a munkaadók: „Általában azért mindenhol megkövetelnek egy alap nyelvismeretet, hogy azért megértse, hogy mit kérnek tőle, meg tudjon válaszolni. Nem kérnek vizsgapapírt. (...) Nem kell papír, nem az a divat.” (P02) Ez a nyelvtudás pedig a kint eltöltött idő alatt folyamatosan fejlődik, és az egyik, főállásban német nyelvtanárként dolgozó polgármester szerint a nyelviskolában tanulók között is jelentős számban vannak olyanok, akik Ausztriában dolgoznak. Ő a pozitívumot abban látja, hogy „[r]engeteg hibával dolgoznak ugyan, de rájöttek arra, hogy ha rosszul is, de ha németül mondják, az jó. (...) Tehát legyőzik a gátlásokat.” (P06)

Bakó Béla, a Vas Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Egyesület vezetője szerint „Szombathelyen valaki vagy kint dolgozik Ausztriában, vagy ismer legalább öt embert,

¹⁸ Forrás: 2016. évi Mikrocenzus adatbázisa

¹⁹ Charles Tilly (1990) a migrációban résztvevők között kialakult kapcsolatokat a származási országban küldő hálózatokként (sending networks), a célországokban pedig fogadó hálózatokként (receiving networks) definiálta, amelyek összekapcsolódásából jönnek létre olyan hálózatok, amelyek a származási és célországot összekapcsolják.
<https://faculty.utep.edu/Portals/1858/Tilly%201986%20Transplanted%20Networks.pdf>

*aki kint dolgozik Ausztriában*²⁰. Ha valaki egy nyugat-dunántúli településen él, akkor tudja, hogy valóban így van ez. Külső szemlélőként láthatjuk az Ausztriában dolgozók szép házait, a házak előtt álló szép autókat, azt az anyagi biztonságot, amit számukra a kinti munkavállalás ad: „(...) az életszínvonaluk ezeknek a családoknak óriásira megugrott, tehát látjuk, hogy új autót vettek, vagy letatarozták a házukat, új bútorokat vettek, másképp öltözködnek, és a gyerekeket is másképp öltöztetik”. (P04) Ugyanakkor a házak falai közé nem látunk be, nem tudhatjuk pontosan, hogy a kinti munkavállalás milyen egyéb nyereségekkel és veszteségekkel jár számukra. A polgármesterek meglátása szerint a külföldi munkavállalásból adódóan a családok életében olyan zavarok keletkezhetnek (például a gyermekek és házastársak hátrahagyásából kifolyólag, vagy az ingázó munkavállalással járó terhekből adódóan), ami végső soron a család széteséséhez vezethet.²¹

A polgármesterek többsége az osztrák munkaerőpiacon elhelyezkedő magyarokkal szembeni bánásmódot is kifogásolta: „(...) a bécsi ember a magyart nem szereti. Lenézi a magyar embert, a magyar munkaerőt.” (P01) „(...) van olyan munkaadó, főnök, aki mint a kutyájával, úgy beszél velük, és kénytelenek lenyelni, túrni.” (P02) „(...) ők mégiscsak egy idegen közegben vannak, mégiscsak egy idegen nyelven, mégiscsak úgy vannak nyilvántartva, hogy te csak egy magyar vagy, a te dolgozol, hogy dolgozzál.” (P07) Ezt pedig a kint dolgozóknak muszáj elviselni, mert „(...) az a 700 ezer forint mindig ott van a homlokában bent, az agyában, hogy » Ki kell bírnom! Ki kell bírnom!« Ha én nem bírom ki, már mögöttem ott áll a másik magyar, aki beáll az én helyemre «.” (P04) Az egyik polgármester szerint ugyanakkor ez a magyarokkal szembeni megkülönböztető bánásmód abból is adódhat, hogy az osztrákoknak „(...) más a munkamoralitásuk. (...) ott nincs olyan, hogy leülök, ott nincs olyan, hogy leállok cigarettázni, ott nincs olyan, hogy elmegyek egy kávéra, vagy elmegyek WC-re és egy óra múlva jövök. Őnáluk ez lehetetlen.” (P04) A polgármesterek közül csak egy gondolta úgy, hogy az osztrákok és a magyarok közötti konfliktusok eltűnni látszanak: „Amikor még kezdtünk kijárni Ausztriába, akkor még nagyon megszálltuk a boltokat, vettük a banánt, meg a készülékeket, meg nem tudom miket. (...) Ez volt az első, hogy kimentek az emberek költeni a pénzt. Utána pedig váltottunk. Egy olyan két-három év telt el, akkor már nem azért mentünk ki igazándiból, hogy bezsákmányoljunk, mert itt is meg lehetett venni mindent a boltokban. Tehát ezért nem kellett már kimenni Ausztriába. Akkor már azért mentünk ki sokszor, hogy kiránduljunk, tehát hogy megismerjük a várakat, meg a városokat. (...) akkor már ott is kezdtek megismerni bennünket. Tehát a »Magyar ne lopj!« csak az elején volt szerintem. Már nem tesznek ki ilyen dolgokat a boltokban. Utána pedig már az emberek tehetősebbek lettek. Akkor jött az a síeléses korszak. Most már költjük a pénzt rendesen Ausztriában. (...) Egész más a

²⁰ Az interjút a REMINDER (Role of European Mobility and its Impacts in Narratives, Debates and EU Reforms) című projekt keretében készítettük 2018. március 20-án. A kutatási projekt elérhetősége: <https://www.reminder-project.eu/>

²¹ A külföldi munkavállalásnak a családok életére gyakorolt hatásainak elemzése egy további kutatást igényel. Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása a disszertációm részét képező, az érintettekkel készülő interjú felméréséből fog részletesebben kiderülni.

viszony szerintem. (...) Már tudják, hogy tudunk dolgozni, meg szükség van ránk, tehát a munkánkra. Szerintem másként néznek ránk. Tehát az azért, hogy a magyar ember kreatív, a jég hátán is megél, ez bennünk van, meg ezt a tulajdonságot biztos ők is felismerték.”

Az osztrák határmenti térségben a mikroszinten jelentkező problémák mellett számos demográfiai, gazdasági és társadalmi következménye lehet annak, hogy a fiatal és képzett munkaerő elhagyja az országot. A polgármesterek a tömeges ausztriai munkavállalásból adódó legnagyobb problémának a szakemberhiányt tartják, valamint az általuk nyújtott szolgáltatásokban megfigyelhető áremelkedést: „(...) ott tart az ember, hogy nem munkát, hanem már ajánlatot sem tud beszerezni, vagyis a szakemberhiány rányomta a bélyegét tulajdonképpen a kivitelezői építőiparra.” (P01) „(...) hihetetlen, hogy mennyit kell várni, hogy végre egy szakember elvállaljon egy munkát (...) Nem úgy van, hogy kapnak a munka után. (...) Nekem is volt egy kisebb munkám, hát körbe kellett udvarolni, mire nagy nehezen méltóztatott.” (P02) „Ha itt a faluban végeztetni kell valamit, akkor nehéz jó szakembert találni. Egyrészt ők ugye már nagyrészt kint dolgoznak, másrészt, ha eljönnek, akkor ugyanazt a pénzt akarják, vagyis munkadíjat megkapni itt is. (...) ez ránk negatív hatással van, tehát árfelhajtó hatása van a szolgáltatások terén.” (P03) „Most például projektmegvalósításhoz egyszerűen nem találunk kivitelező céget (...) és ez abból jött, hogy most két év alatt évenként 15-20 százalékos áremelkedés van az építőiparban. Tehát amit beadtuk pályázatot a közösségi házhoz, ott a 77 millió forintos elnyert pályázat mellé legalább 30 millió forint az, amit pluszba hozzá kell tenni az anyagár, meg a munkabér változások miatt.” (P01) „A legújabb, ami bejött problémának, hogy nem találunk óvónőt. Itt vagyunk egy 4 csoportos óvodával és nincs óvónő. De ugyanez lesz hamarosan a pedagógusokkal is.” (P08) „A régi szakik elmentek nyugdíjba, a jó szakik megélnék, aki pedig előre akar jutni, az meg kimegy Ausztriába.” (P05) Emiatt a határmenti településeken új vállalkozások sem tudnak létesülni, és a meglévő cégek is komoly munkaerőhiánnyal küzdenek: „Egészen messziről, még talán 100 kilométerről is hoznak munkavállalókat, vagy utaznak ide, vagy ide hordják.” (P02) „(...) az EPCOS még azt is megcsinálja, hogy Szerbiából teljes csapatokat telepítenek, albérletet fizet nekik.” (P04) Ebből adódóan a térség településein komoly adóbevétel hiány jelentkezik. Ezt egyrészt az önkormányzat illetékességi területén működő vállalkozások számának csökkenése, az iparüzési adóbevétel hiánya okozza, másrészt a személyi jövedelemadó-részesedés csökkenése, az Ausztriában dolgozók után járó szja-részesedés kiesése is nagymértékben behatárolja ezen települések mozgásterét és lehetőségeit: „(...) emiatt vagyunk mi rendkívül gyengék gazdaságilag. Egyrészt az ő adójuk ide nem folyik be, egy fillér sem, másrészt nem tudunk a munkaerővel sem számolni.” (P08) „(...) nemcsak az, hogy nincs munkaerő, és nincs semmiféle gazdasági fejlődés amiatt, hogy kevés az adóbevétel, hanem még az is probléma, hogy nem folyik be ez a személyi jövedelemadó sem. Iparüzési adó is gyenge. Nálunk az egy főre eső adóbevétel az országos átlag egyharmadát sem éri el.” (P02) Emiatt a település vezetése és az Ausztriában dolgozók között rendszerint konfliktus is kialakul: „(...) hozzászoknak, hogy Ausztriában az infrastruktúra fejlett, az úthálózat, meg minden picobello. (...) Hazajön, és akkor itt kirázza az autóból (...) követelőzik, holott ide nem

fizet ő adót, maximum kommunális adót, 9 ezer forintot a lakása után, de abból itt fejlesztést nem lehet megvalósítani, mert a közvilágítás elviszi azt a pénzt.” (P02) „Én azt gondolom, hogy mindenki a saját sikerének a kovácsa. Tehát, hogy ki hol képzeli el az életét, az mindenkinek a saját döntése. Azt viszont tudomásul kell venni, hogyha valaki kint dolgozik, és kint adózik, tehát kint termeli meg a jövedelmet és kint adózza le, magyarul ide Magyarországra nem adódik semmit, ő ne akarjon olyan elvárásokat megfogalmazni az itteni lakhellyel szemben, ami azt gondolom, hogy nem elvárható a részéről. (...) Ők egy fillér adót nem fizetnek be. Nem adóznak a város felé, vagy az ország felé. Tehát akkor a visszaosztás abból kevesebb. Tehát ez egyértelmű. És az elvárásaik pedig ugyanazok, hogy legyen út kiváló minőségben, járda, játszótér, minden legyen. Csak hát kérdezem azt, hogy ő ezért mit tesz le az asztalra?” (P07)

Ausztria közelségéből és az ottani munkavállalás lehetőségéből adódóan az ország távolabbi részeiről is sokan költöznek a határmenti megyékbe, ami az ingatlanárak emelkedését és a települések szerkezeti átalakulását vonja maga után: „Itt az ingatlanár duplája, mint Kelet-Magyarországon. Volt olyan család, aki új házat épített Siófokon és hetente jár haza Siófokra. Ugyanazt a házat felépítette itt a határ közelében is, hogy naponta haza tudjon járni.” (P05) „Nagyon sokan vannak, akik úgy költöztek ide az ország keleti részéből (...) és nem azzal a céllal érkezett, hogy ő itt akar munkát vállalni, hanem azzal a céllal, hogy ő csak itt fog lakni, de dolgozni a határ túloldalára jár.” (P07) „Nagyon sok értelmiségi költözött ide, művészek is, rengeteg fogorvos, orvosok, tehát sok képzett ember (...) Hozták magukkal az ottani szokásaikat, és az ottani tapasztalataikat, így a falunak a szerkezete jelentősen átalakult. (...) Most már a falu nem igazán falu, hanem inkább egy ilyen városias alvófalu.” (P06) Ezek a településeken ma már nem csak az ország távolabbi részeiről érkezők telepednek le, hanem a külföldiek, főként osztrák és német nyugdíjasok beköltözése is megfigyelhető: „Én most is úgy látom, hogy egyre több osztrák fog ide átköltözni, ami abból adódik, hogy ha van kettőjüknek 3000 euró nyugdíjuk, vagy fizetésük, akkor (...) 200 ezerből, vagy 300-ból már úgy él itt, mint egy király.” (P04) Továbbá a nagyobb városokban a bevásárló turizmus is érzékelhető, bár ennek volumene az utóbbi időben mérséklődött: „Ugye úgy gondolják messziről, hogy itt nem lehet mást hallani, mint német hangot, vagy szót. Nem egészen így van. Inkább az idősebb korosztály jár át, akik megszokták. Némi kis bevásárlás, de főleg szolgáltatás. (...) Aztán vendéglátásban főleg hétvégén, amikor Ausztriába ünnepnap van, akkor látszik, hogy nagyobb tömegben vannak (...) És ahogy látom a Tesco áruház, mivel nincs Ausztriában Tesco, az is elég sűrűn látogatott hely az osztrákok részéről.” (P02)

A határon átvélő mobilitás az oktatási rendszerre is hatással van, a polgármesterek meglátása szerint piacorientáltabb lett a képzés, és a nyelvtanulásra is nagyobb hangsúly helyeződik, noha az egyik interjúalany ennek éppen az ellenkezőjét tette szóvá: „Éveken keresztül tanulják a németet, de nem tudom elmondani, hogy látványos szókinccsel rendelkeznének. Tehát én a kimeneti oldalt erősíteném, hogy a kommunikációs nyelvtudásra menjünk rá, és ne a ragozásra, meg az egyebekre.” (P07) „(...) gimnáziumi végzettséggel nem megyünk semmire. Az egy holtvágány. Mindenki nem járhat gimnáziumba, mert valakinek fizikai munkát is kell végezni, szakmával összefüggő dolgokat kell végezni. (...) A csökkenő lakosságszámhoz

emelkedő gimnáziumi osztályok léptek be, Vas megyében legalábbis. Ebben biztos vagyok. Rámentünk egy olyan ágazatra, ami nem termelő szektor. Ez egy olyan szektor, ami eltartott szektor, amire nincs szüksége ilyen mértékben az országnak. És utólag átképezni vagy visszairányítani úgymond a termelő munka felé, az nagyon nehezen megy.” (P07)

A polgármesterek pozitívként említették, hogy az ausztriai munkavállalás, a kint megkereshető három-négyszeres fizetés hatására az Ausztriában dolgozók és családtagjaik életszínvonala látványosan emelkedik, a térségben kevés a rászoruló, kevesebbet kell szociális ellátásokra költeni. Emellett az egészségügyi ellátórendszert is tehermentesíti, mivel *„akik kint dolgoznak, ott kapnak ellátást, és az ittenit nem igazán veszik igénybe. (...) egy kicsit úgymond könnyíti a mi helyzetünket, levesz az orvosok válláról.” (P02)*

A polgármesterek többsége úgy gondolja, hogy a Nyugat-dunántúli régióból a jövőben még inkább növekedni fog az ausztriai munkavállalás, mivel a határon átvélő mobilitás útjában álló akadályok a munkaerőpiaci nyitás után teljesen megszűntek. *„Egyre többen vannak, akik meg tudtak kapaszkodni ott kint.” (P04)*, és ők a családtagjaikat, barátaikat és ismerőseiket is az külföldi munkavállalásra motiválják, tehát megfigyelhető a network-hatás és a mintakövetés. *„Ausztriában 14 havi fizetés van. Nyáron megkapják a 13-at, hogy nyaraljanak, karácsonykor pedig, hogy legyenek boldogok karácsonykor.” (P05)*, így hiába emelkednek itthon a bérek, Ausztria mégiscsak előnyösebb választásnak tűnik. *„Hogyha legalább a 70%-át eléri a magyar viszonyok az ottani bérvizsnyoknak, akkor hazajönnének, és nem gondolkodnának ezen.” (P07)* – nyilatkozta az egyik polgármester. Egy másik polgármester szintén így gondolja: *„(...) bér kérdése az egész. (...) Ők szeretik a hazájukat, nekik a megélhetés a probléma. Nekik nem az kell, hogy a szülő megossza velük a házát, nekik az kell, hogy önálló családot alapítsanak, gyerekeiket tisztességesen tudják felnevelni, feleségüknek tisztességesen tudjanak ruhát venni, el tudjanak menni nyaralni.” (P01)* Egyetlen polgármester gondolja úgy, hogy *„(...) most már aki akart, és tudott, az már kiment. (...) ez már elérte azt a telítettségi szintet, és ez itt meg fog állni.” (P02)*

A polgármesterek ugyanakkor arra is felhívták a figyelmet, hogy a térségben a visszatérő migráció sem ismeretlen jelenség: *„(...) most már tapasztalok olyan jelenséget is, hogy a gyerekek közül nagyon sokan visszajönnek, nagyon sokan keresik itt a boldogulást. Az ott megszerzett pénzből, tőkéből nem csak lakást vesznek, hanem beforgatják saját vállalkozásba is, úgyhogy látom a pozitív dolgokat.” (P01)* *„Az építőiparban talán egy bizonyos fokig visszaáramlás is megindult. Mivel ilyen hatalmas kereslet van, ezért szerintem emiatt itt is hasonló béreket meg lehet keresni, aki dolgoz és jó szakmája van.” (P08)* Az Ausztriában dolgozók visszatérésével kapcsolatos bizakodás szinte minden polgármester részéről megfigyelhető volt. Az egyik polgármester a következő gondolattal zárta az interjút: *„Hát én abban bízom, hogy akik most a pénz miatt kimennek, a jobb kereset miatt, azok később, amikor az egzisztenciájuk úgymond egyenesbe jön, akkor csak-csak visszajönnek, és megpróbálnak itt érvényesülni. (...) Tehát jó lenne, ha ezek a szakemberek visszajönnének, és idővel majd jó vállalkozóvá vállalnának, meg jönnének aztán olyan cégek ide, akik azt a munkaerőt, akik úgymond már jól ki vannak képezve, azokat itt*

tudnák foglalkoztatni. Persze, ez még kicsit ilyen vágyálom kategória, ezt még nehezen tudom elképzelni, csak jó lenne.” (P02)

Következtetések

A tanulmányban a Nyugat-dunántúli régióból Ausztriába irányuló időszakos, illetve ingázó jellegű migrációs folyamatokat, a határon átívelő mobilitás trendjeit, az ingázók főbb szociodemográfiai jellemzőit, valamint az ausztriai munkavállalás kedvező és kedvezőtlen hatásait vizsgáltam.

A feldolgozott adatok alapján látható, hogy az osztrák—magyar határrégióból Ausztriában dolgozók száma évről-évre növekszik. 2003 és 2017 közötti időszakban az ország három nyugati megyéjéből kijárók száma ötszörösére emelkedett, 2017-ben az Ausztriában dolgozók a régió munkaerőpiacának 7,5%-át adták, számuk meghaladta a 32 ezer főt. Az osztrák telephelyen dolgozók többsége férfi, és legnagyobb arányban a 25-54 éves korosztály tagjai járnak át Ausztriába dolgozni. Jellemzően házasok és szakmunkás végzettséggel, vagy érettségivel rendelkeznek. Az Ausztriában dolgozó nők körében ugyanakkor figyelemre méltó a felsőfokú végzettségük aránya is, ami 2017-ben a 25 év felettek körében 14,4% volt, de 2010-ben a 25%-ot is meghaladta. Többségében pedig az egész vizsgált időszakban négy munkakörben, ipari és építőipari foglalkozásokban, szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásokban, kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozásokban, valamint gépkezelőként, összeszerelőként és járművezetőként dolgoztak.

Ennek a nagyarányú ausztriai munkavállalásnak a polgármesterek elmondása szerint jelentős hatásai vannak a Nyugat-dunántúli régióban. Nagymértékű lett a szakemberhiány, ami árfelhajtó hatást eredményezett. Emellett a lakásárak is jelentősen emelkedtek, az önkormányzatoknál pedig komoly problémát jelent, hogy nem tudnak fejlesztéseket megvalósítani- Ezt egyrészt az önkormányzat illetékességi területén működő vállalkozások számának csökkenése, az iparúzési adóbevétel hiánya okozza, másrészt az Ausztriában dolgozók után járó szja-részesedés kiesése is nagymértékben behatárolja ezen települések mozgásterét és lehetőségeit. Ugyanakkor a lakosok életszínvonalra lényegesen megugrott, az oktatási rendszer piacorientáltabb lett, az egészségügyi ellátórendszer pedig tehermentesült, mivel az Ausztriában dolgozók ott veszik igénybe az orvosi ellátást.

Nehéz megjósolni, hogy várható-e további növekedés, illetve milyen mértékű visszaáramlással számolhatunk, de a határmenti települések vezetői úgy látják, hogy a határon átívelő mobilitás a jövőben tovább fog növekedni. Erre a folyamatra csak a hazai bérek emelkedése tudna hatni, hiszen a polgármesterekkel készült interjúk (illetve korábbi kutatások eredményei: EMPIRICA, 2012; Lechner et al., 2010; Hárs, 2009) azt mutatják, hogy a külföldön történő munkavállalás az esetek jelentős részében a jobb kereseti lehetőségek reményében történik. Amíg a bérek tekintetében jelentősebb változás nem történik, addig a szakemberhiányból adódó problémák a határmenti területeken tovább fokozódnak.

Az Ausztriában dolgozó férfiak többsége szakmunkás végzettséggel rendelkezik, a MEF adatok alapján közel 50%-uk szakképesítését a műszaki, ipari és építőipari képzések területén szerezte, közel egyenyedük szolgáltatási szakirányon tanult. Ezt a Magyarországról hiányzó képzett munkaerőbázist a képzési rendszer átalakításával, a tanulók szakképzés felé történő pályairányításával szükséges lenne pótolni.

Felhasznált irodalom

- Baumgartner, Katrin – Forster, Judith 2017: Measuring cross-border working in Austria with the EU-LFS. Workshop on Labour Force Survey Methodology, Copenhagen
- Blaskó Zsuzsa – Gödri Irén 2014: Kivándorlás Magyarországról: szelekció és céltország-választás az „új migránsok” körében. Demográfia, 57 (4), 271-307.
- Blaskó Zsuzsa – Gödri Irén 2016: A Magyarországról kivándorlók társadalmi és demográfiai összetétele. In Blaskó Zsuzsa – Fazekas Károly (szerk.): Munkaerőpiaci Tükör 2015. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 59-67.
- Dickmann Ádám – Soltész Béla – Tátrai-Pap Ági 2016: A nemzetközi vándorlásról szóló kiegészítő felvétel elméleti háttere. In Németh Zsolt (szerk.): A 2016. évi mikrocenzus témakörei. Háttér tanulmányok a mikrocenzus programjáról és témaköreiről. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 158-176.
- EMPIRICA Gazdasági és Társadalomkutató Intézet Kft. (2012). Magyar ingázók az osztrák munkaerőpiacon. http://www.eures-pannonia.hu/images/uploads/ingazoi_tapasztalatok_fuzet_hu_a5.pdf Letöltve: 2019. június 8.
- Földházi Erzsébet 2011: Az osztrák és a német munkaerőpiac megnyitásának várható hatása Magyarország népességére. Korfa, 11 (4), 1-4.
- Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet* (Aufenthaltsgesetz - AufenthG). (Ausfertigungsdatum: 30.07.2004) https://www.gesetze-im-internet.de/aufenthg_2004/AufenthG.pdf Letöltve: 2019. június 2.
- Gödri Irén 2015: Nemzetközi vándorlás. In Monostori Judit - Óri Péter - Spéder Zsolt (szerk.): Demográfiai portré 2015. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 187-212.
- Gödri Irén 2016: Elvándorlási szándékok – álmok és konkrét tervek között. A migrációs potenciál jellemzői és meghatározó tényezői a 18–40 évesek körében Magyarországon. Kutatási Jelentések 98. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest
- Gödri Irén 2018: Nemzetközi vándorlás. In Monostori Judit - Óri Péter - Spéder Zsolt (szerk.): Demográfiai portré 2018. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 237-270.

- Hardi Tamás 2005: Határon átnyúló ingázás, munkavállalás az osztrák-magyar határtérségben. *Tér és Társadalom*, 19 (2), 65-81.
- Hárs Ágnes – Simon Dávid 2016: Munkaerő-migráció, ingázás, kivándorlás. A magyarok munkavállalási célú emigrációját magyarázó tényezők hatása és változása az uniós csatlakozás óta. In Blaskó Zsuzsa – Fazekas Károly (szerk.): *Munkaerőpiaci Tükör 2015*. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 72-85.
- Hárs Ágnes – Simon Dávid 2017: A külföldi munkavállalás és a munkaerőhiány. In Fazekas Károly – Köllő János (szerk.) *Munkaerőpiaci Tükör 2016*. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 94-108.
- Hárs Ágnes 2009: Magyarok az osztrák munkaerőpiacon. Ingázók, bevándorlók, munkaerő-migránsok? OFA kutatási zárójelentés. Kopint Konjunktúra Kutatási Alapítvány, Budapest
- Hárs Ágnes 2018: Növekvő elvándorlás – lehetőségek, remények, munkaerőpiaci hatások. In Kolosi Tamás – Tóth István György (szerk.): *Társadalmi Riport. TÁRKI Társadalomkutatási Intézet Zrt., Budapest, 81-105.*
- Hárs, Ágnes 2019: Increasing outward migration – opportunities, hopes and labour market impacts. In Tóth, István György (ed.): *Hungarian Social Report 2019*. Táarki, Budapest, 137-159.
- Lara, Jüssen 2016: *Migration Citizenship Labour. Latin American World-Makers Resisting Crisis in Madrid*. Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, Bonn
- KSH 2011: Népszámlálás 2011. Módszertani megjegyzések, fogalmak. <http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/modszertan.pdf> Letöltve: 2019. június 5.
- KSH 2015: Ingázás a határ mentén. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
- KSH 2017: Kérdőíró útmutató a Munkaerő felmérés 2018. évi adatgyűjtéséhez. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
- KSH 2019: Munkaerőpiaci folyamatok, 2018. I-IV. negyedév. Statisztikai tükör. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
- Lakatos Judit 2015: Külföldön dolgozó magyarok, Magyarországon dolgozó külföldiek. *Statisztikai Szemle*, 93 (2), 93-112.
- Lechner, Ferdinand et al. 2010: *Ungarische GrenzgängerInnen in Österreich. Studie im Auftrag von EURES-T Pannonia. L&R Sozialforschung*, Wien
- Minar, David W. David Minar, Scott A. Greer (1969): *The Concept of Community: Readings with Interpretations*. Aldine Publishing Company
- Perchinig, Bernhard – Horváth, Veronika – Molnár, Dániel – Tavodová, Lenka 2018: *A Multitude of Mobilities: Cross-Border Practices in the Austrian-Hungarian and Austrian-Slovak Border Regions*. International Centre for Migration Policy Development (ICMPD), Vienna
- Pogátsa Zoltán 2014: A magyar-osztrák határtérség munkaerő-piaci folyamatainak alakulása az elmúlt 10 évben. <http://expak-at.hu/expak/img/uploads/expak4342.pdf> Letöltve: 2019. április 20.

- Pogácsa Zoltán 2017: Ingázó munkavállalás az osztrák–magyar határtérségben – jelenlegi helyzetkép. In Jankó Ferenc – Fábíán Attila – Hardi Tamás (szerk.): Burgenland. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest, 501-512.
- Projective Consulting Kft. 2018: Az osztrák-magyar határmenti ingázói folyamatok, és az őket támogató szervezeti háttér vizsgálata, elemzése. Magyar Szakszervezeti Szövetség, Budapest
- Sik Endre – Szeitl Blanka 2016: Migrációs szándékok a mai Magyarországon. In Blaskó Zsuzsa – Fazekas Károly (szerk.): Munkaerőpiaci Tükör 2015. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 54-58.
- Sik Endre 2012: Csúcson a migrációt tervezők aránya. Tárkitekintő, 2012. május. http://www.tarki.hu/hu/news/2012/kitekint/20120523_migracio.html
Letöltve: 2018. december 12.
- Sik Endre 2013: Kicsit csökkent, de továbbra is magas a migrációt tervezők aránya. Tárkitekintő, 2013. február. http://www.tarki.hu/hu/news/2013/kitekint/20130220_migraciot_tervezok.html
Letöltve: 2018. december 12.
- Sik Endre 2018: Migrációs burok és migrációs potenciál. In Siskáné Szilasi Beáta – Halász Levente (szerk.): Boldogulni itthon vagy külföldön? Legújabb trendek a magyarországi kivándorlásban. Miskolci Egyetem Földrajz – Geoinformatika Intézet, Miskolc, 105-127.
- Statistik Burgenland 2018: Jahrbuch 2017. Statistik Burgenland. Amt der Burgenländischen Landesregierung Landesamtsdirektion, Eisenstadt
- Tilly, Charles 1990: Transplanted Networks. In Virginia Yans-McLaughlin (ed.): Immigration Reconsidered. Oxford University Press, New York, 79-95.
- Turner, Tracy – Niemeier, Debbie 1997: Travel to work and household responsibility: new evidence. Transportation, 24 (4), 397-419.
- UN 1998: Recommendations on Statistics of International Migration. Revision 1. United Nations, New York
- Wille, Christian 2012: Grenzgänger und Räume der Grenze – Raumkonstruktionen in der Großregion SaarLorLux. Luxemburg-Studien. Peter Lang Verlag, Frankfurt

Függelék

F1. A polgármester interjúalanyok néhány jellemzője

Név	Nem	Életkor	Iskolai végzettség	Településtípus
P01	férfi	68	középfokú	község
P02	férfi	60	középfokú	város
P03	férfi	53	felsőfokú	község
P04	férfi	65	középfokú	község
P05	férfi	47	középfokú	község
P06	férfi	51	felsőfokú	község
P07	férfi	55	felsőfokú	község
P08	férfi	59	középfokú	község

**LABOUR MIGRATION TO AUSTRIA IN THE WESTERN
TRANSDANUBIAN REGION**

Veronika Horváth

Following the economic crisis and the loosening of labor market restrictions, migration processes from Hungary intensified. In addition to long-term migrants, the number of workers temporarily staying abroad and commuting has become significant, mainly in the western part of the country towards Austria. The constant demand for foreign workers in Austria, as well as wages that are much higher than in Hungary strongly attract skilled Hungarian workers, leading to serious labor shortages and price rises in their home country.

Based on the Labour Force Survey 2003-2017, this study presents temporary or commuting movements from the West Transdanubian region to Austria, and the socio-demographic characteristics of those working at Austrian sites. Based upon the results of 8 interviews conducted with mayors of 8 border towns, it presents the positive and negative effects of cross-border mobility.

Keywords: migration, commuting, Austria, labour market